

Nr 18.

Ankom till Riksdagens kansli den 20 mars 1913 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om dels ändring av 24 kap. 3 § strafflagen, dels ock skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om inskränkning i rätten att plocka skogsbär å annans mark.

Närvarande: Herrar Widén, Lindhagen, af Ekenstam, Trana*, Stärner, Gezelius, Alexanderson, Olsson i Hof, greve Spens*, Dahl, Jansson i Edsbäcken, Olsson i See, Forsberg, Holmdahl, Persson i Norrköping och Johansson i Mellbyn.

Ej närvarande vid utlåtaudets justering.

Lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft *dels* två likalydande motioner, nr 54 i Första kammaren, av herr *Johan Nilsson*, och nr 143 i Andra kammaren, av herr *V. Ekerot*, om sådan ändring av 24 kap. 3 § strafflagen, att i detta lagrum stadgade straffbestämmelse för åverkan komme att omfatta jämväl olovligt tagande av skogsbär, *dels ock* två jämväl till avfattning och yrkande överensstämmande motioner, nr 55 i Första kammaren, av herrar *Gust. Eliasson* och *Aug. Ljunggren*, samt nr 144 i Andra kammaren, av herrar *Per N:son Bosson*, *Nils Larsson* i Klagstorp, *Sv. Bengtsson* i Norup, *Enok Runefors*, *J. Engqvist*, *Aug. Ifvars-son* och *Reinh. Eliasson*, i hvilka motioner hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag om inskränkning i rätten att plocka skogsbär å annans mark.

De av herrar Nilsson och Ekerot väckta motionerna hava var för sig följande lydelse: Herrar Nilssons och Ekerots motioner.

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 9 saml. 17 häft. (Nr 18.)

»Oaktat uppfattningen beträffande ett flertal samhällsfrågor kan vara växlande, är dock fastslaget i den svenska rättsåskådningen, att den enskilde har rätt att av samhället åtnjuta skydd, när annan med den starkares rätt vill frångå honom hans egendom eller frukterna av hans arbete. I ett avseende är dock lagen otydlig och detta gäller äganderätten till skogsbären. Som följd av denna otydlighet har inom vissa orter förhållanden inträtt, som ej höra hemma i ett samhälle, som vill hylla förutnämnda rättsåskådning.

Som en följd av bättre kommunikationer och ökad avsättning icke minst utomlands, hava skogsbären erhållit ett avsevärt ökat värde. Ifrån att förut hava varit så gott som värdelösa och endast en produkt avsedd för det egna hushållet, hava lingonen, numera benämnda »skogens röda guld», lämnat synnerligen goda inkomster. Som exempel kan framhållas, att i norra Skåne, i den synnerligen karga Göingebygden, finnas relativt små jordbrukslägenheter, till och med förvärvade med tillhjälp av statens egnahemslån, där lingonskörden under goda lingonår kan representera ett värde av 500 kronor eller däröver. Att insamlandet och tillgodogörandet av denna bärskörd, vanligen med tillhjälp av hustru och barn, spelar en stor roll i ekonomiskt hänseende är tydligt. Det är en olycka, när skörden slår fel eller skadas av ogynnsam väderlek under bärgningstiden, men det kan vara en lika stor eller ännu större sådan när, såsom icke så sällan sker, bärskörden går förlorad, när kraftiga män från avlägsna bygder med hot om misshandel kör bort ägaren eller hans hustru och barn från den mark familjen mången gång genom umbäranden förvärvat.

Innan denna viktiga fråga från olika sidor upptages till behandling, vill jag med några ord beröra vad som fäst min uppmärksamhet vid den samma.

Under flere år har genom tidningsnotiser och genom hörsägner ett allmänt missnöje bland den talrika småbrukarbefolkningen i Kristianstads läns norra och synnerligen karga del kommit till synes. Notiserna hava meddelat hurusom än den ene, än den andre mindre jordbrukarens rätt till de bär, som växa å hans mark, blivit bestridd, framförallt sedan så kallade bärplockningsmaskiner kommit i bruk. Ett sjuttioal mindre jordbrukare hade i december månad 1912 sammankallat sina yrkesbröder till ett möte i Hässleholm, och till detta möte hade en stor skara jordägare från området kommit tillstädes. Vid mötet gingo indignationens vågor höga, och en mängd upprörande exempel på det rättslöshetstillstånd, som är rådande i bygderna, omtalades. Vid samma tillfälle enade sig samt-

liga de närvarande att antaga en resolution, vilken återfinnes i bifogade bilagor. De närvarande tillsatte en kommitté, som fick i uppdrag att vidtaga de åtgärder, som äro möjliga för att rikta Riksdagens och regeringens uppmärksamhet på saken. Den tillsatta kommittén utsände ett antal petitionslistor, vilka sedermera skola tillställas regeringen. Dessa listor, spridda inom områden av länet, där lingonväxt förekommer, hava samlat 3,626 underskrifter. Av undertecknarne äro 3,023 jordbrukare med en areal av högst 12 hektar odlad jord.

Om vi nu närmare söka skärskåda det ärende, som vid förutnämnda sammanträde avhandlades och som jag härmed vill i alla dessa mindre jordbrukares namn framlägga för Riksdagen, framställer sig osökt den frågan: »*Vem äger skogsbären?*» Den, som utan biavsikter vill i enlighet med sin innersta övertygelse svara härpå, kan icke giva mer än ett svar, och det är, att *den, som äger eller med brukanderätt innehar jorden, äger bären.* Jag vill allra först fastslå detta såsom en oomstridd utgångspunkt.

Vem bör i främsta hand äga rätt att tillgodogöra sig bären? Om vi hava svarat ja på den första frågan, måste svaret på denna fråga bli det samma som på den förra, nämligen *ägaren eller den som med brukanderätt innehar jorden.*

Men, säger man, denna fråga är icke blott en äganderätts- utan även en lämplighetsfråga, då bären och deras tillgodogörande spelar en stor roll i nationalekonomiskt hänseende, ty om icke bären tillgodogöras utan få ruttna ned, så är detta en förlust för landet.

En annan säger, att det är oriktigt att förmena den fattigare delen av befolkningen att plocka bär och därigenom bereda sig en inkomst, som torde vara välbehöflig.

Vad den nationalekonomiska sidan av saken beträffar, kan man utan att göra sig skyldig till något misstag våga säga, att även nationalekonomiskt sett behöva åtgärder vidtagas för att få en ändring till stånd. Tiden för bär- eller lingonskörden är något som ängsligt avvaktas icke blott av ägaren till bären utan även av bygdens folk i övrigt. Ägaren går i ängslan och undran om han får ha sina bär i fred, och bygdens fattiga folk fruktar liksom han främmande inkräktare, som rustade med bärplockningsmaskiner och vad som ytterligare behöves begiva sig i väg till lingonmarkerna. Den som vill hava något med av bärskörden har ej tid att avvakta bärens mognad utan söker riva till sig det mesta möjliga redan då bären äro halvmogna eller ännu tidigare, och något rationellt tillgodogörande blir det i allmänhet ej tal om. Man söker att insamla

det mesta möjliga, därvid nedtrampande och förstörande vad som under första rusningen efter det mesta möjliga anses vara mindrevärdigt, väl vetande att man måste plocka *i dag*, ty det är mycket osäkert, om samma tillfälle yppar sig i morgon. Man skulle närmast våga karaktärisera tillvägagångssättet som ett röveri eller ett ängsligt undanskaffande av ägodelarna, när rövare eller en övermäktig fiende äro i antågande.

Detta system, som för varje år blir allt vanligare, är nationalekonomiskt sett fullständigt felaktigt. Här, liksom överallt, där styrkan är högsta rätten, där planmässighet vid tillgodogörandet är utesluten, måste det ekonomiska resultatet bli otillfredsställande, bortsett från vem som skall omsätta varan i penningar.

Vad kan man förtjäna per dag med nuvarande lingonpriser. Enligt en mängd samstämmiga upplysningar kan inkomsten per dag uppgå till 5—10 kronor, någon gång däröver. Det saknas icke exempel på att män, kvinnor och barn var för sig eller tillsammans, husbonden med sina tjänare etc. övergiva arbete, hem och härd för att bege sig till skogen och å främmande marker plocka bär. Och det lönar sig. Åt bonden, som behöver hjälp för att bärga sin skörd och som bjuder den i orten gängse daglönen, ler man ett brett löje. Icke är det något att sträva efter, när man kan tjäna det dubbla eller ännu mer genom att plocka hans lingon med tillhjälp av en för ett par kronor förvärvad apparat, som fått namn av bärplockningsmaskin. »Nej, slit du bonde med din skörd, jag kan tjäna mer på detta sätt», säger eller tänker man.

I samband härmed bör nämnas, att bärplockningsmaskinerna, förda av ovarsamma händer och med en »amerikansk arbetsintensitet», icke blott tar skörden för året utan ödelägger återväxten för ett eller flere kommande år. Förd av varsamma och för den framtida avkastningen intresserade händer, torde så ödesdigra resultat ej bli följden.

Med det förestående tror jag mig hava visat, att det nuvarande tillståndet är allt annat än nationalekonomiskt riktigt. Med det värde, som skogsbären nu hava, behöver man ej heller befara, att skörden härav skall ruttna ned. Genom ordnade förhållanden skulle inkomsten i hög grad stegas och återväxten tryggas.

Beträffande bärfrågan och den fattigare befolkningen råder nog i allmänhet en lika felaktig uppfattning. Om vi utgå ifrån att underhållet av de fattiga åligger samhället och att det system, som förr varit rådande, att den fattige skulle skaffa sig uppehälle genom att bettlande gå från dörr till dörr, nu tillhör en svunnen tid, så vågar jag påstå, att samma

behjärtansvärda synpunkt kan läggas på bärfrågan. Skola dessa fattiga hänvisas till att så gott sig göra låter genom att bortplocka bären från deras rätta ägare skaffa sig livsuppehälle, så begär man en orättvisa mot både den fattige och ägaren av bärmarken.

Det är varje människas plikt att sig redligen försörja, men det är samhällets oavvisliga plikt att taga hand om dem, som av en eller annan anledning sakna förmåga härtill. Vill man göra den uppfattningen gällande, att de böra begiva sig till skogsbygden för att plocka bär, vilket icke så sällan förekommer, så ålägger man skogsbygdens befolkning en fattigvårdstunga, som ej hör hemma därstädes.

Nu torde förhållandet i allmänhet vara sådant, att ingen jordägare, som har bär, nekar sina mindre bemedlade *närboende* att plocka sådana, om man begär att få göra detta. Ute i bygderna, där kampen för tillvaron kan vara nog så hård, finnes mera av medkänsla mot fattiga medmänniskor än man tror. Det är icke mot dessa, som dock taga någon hänsyn till bärens ägare, man torde behöva lagstifta, utan det är mot längre bort boende, friska, arbetsföra, snikna personer, man bör skydda ägarne. Småbrukare, mindre bemedlade personer, med stora skulder och stora familjer se sina bär bortrövade av vilt främmande personer, och småtorpare och lägenhetsinnehavare, som, om dessa inkräktare icke infunnit sig, måhända skulle fått skörda jämsides med ägaren, förlora i lika hög grad som denne. Därför är det icke bygdens folk, som torde skadas av det skydd som är nödvändigt, ty emellan dessa »ger den ena tjänsten den andra».

I norra Skåne är det icke ovanligt, att ägaren bortarrenderar lingon-skörden för ett överenskommet arrende, och både ägaren och »arrendatorn» äro belåtna därmed. Det skulle kunna anföras exempel, att arrendatorn med tårar i ögonen och sorg och missräkning i hjärtat sett den av honom för en rimlig avgift köpta skörden bortrövad.

Så ställer sig frågan för den mindre jordbrukaren och för skogsbygdens befolkning i allmänhet. Jag är övertygad om, att därest icke andra än mindre jordbrukare funnes, skulle Riksdagen icke tveka att giva det skydd, som kräves. Men nu finnes icke blott sådana utan även större jordbrukare, och det är mot dessa misstron reser sig. Deras oginhet, deras bristande intresse för de mindre bemedlade är det man torde vilja åberopa i detta fall. Till detta vill jag i första hand anmärka, att de större jordbrukarne som regel äro varken så ogina eller så otillgängliga som man vill göra gällande. Att undantag kan finnas, och detta bland både större och mindre, bekräftar blott regeln. I vanliga fall torde det vara så, att

den större jordbrukaren är angelägen om att bibehålla det goda förhållandet med sina underhavande, sina torpare och arbetare, och skulle ett motsatt förhållande förekomma, så är detta mera undantag än regel. För övrigt torde redan nu dylika personer, därest de förekomma, hava medel i sin hand att hålla lingonplockande från sina marker. Den, som har större arealer, har i allmänhet bevakande personal, som nog torde sörja för att övergrepp ej få förekomma. Därtill kommer, att skogsvården å större egendomar i allmänhet torde vara sådan, att någon större bärskörd ej förekommer. Skulle någon avsevärd mängd skogsbär förekomma å en dylik större egendom, kan man vara övertygad om, att ägaren skall, för att bereda sig den inkomst som kan erhållas, arrendera ut bärskörd till någon eller några personer, som trots arrendet kunna skaffa sig fullt så goda inkomster därav. Vinsten för den enskilde liksom för det allmänna torde följaktligen icke i något fall bli mindre, men ordning, reda och ett bättre tillvaratagande bli följden. Ordnade förhållanden ha ännu aldrig varit till skada varken för den enskilde eller för det allmänna.

Till nu nämnda förhållanden komma andra, som närmare omförmälas i den förut åberopade resolutionen, nämligen skogskulturfrågan och stängsel-frågan. Skogsplantorna trampas ned och stängsel nedrivs, ett förhållande som åstadkommer förlust, otrevnad och skada.

En lagändring eller kanske rättare ett förtydligande av gällande lag är det enda som erfordras, då analoga bestämmelser förekomma beträffande andra skogsmarkens alster. I strafflagens 24 kapitel och 3 paragraf uppräknas nämligen växande gräs, torv, växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon eller nötter såsom skyddade för åverkan, och i denna paragraf bör med samma eller ännu större rätt ordet skogsbär inflyta.

Därest av rent praktiska hänsyn någon ändring skulle vara behöfelig för Norrland, torde sådan kunna inflyta i de särskilt för denna del av landet upprättade lagarne.

Med hänvisning till förestående vill undertecknad anhålla, att Riksdagen ville besluta, att i strafflagens 24 kapitel 3 § ordet *skogsbär* må inflyta, så att paragrafen får följande förändrade lydelse:

»Fäller, syrer eller bläcker man olovligen träd å annans skog eller mark i uppsåt att trädets eller något därav sig eller annan tillägna, eller tager olovligen där växande gräs, skogsbär, torv eller» etc.»

Beträffande de i motionerna omförmälda bilagorna får utskottet hänvisa till motionerna.

I förevarande båda motioners syfte hava instämt i motionen nr 54 i Första kammaren herrar Aaby Ericsson, friherre Hermelin och Rooth samt i motionen nr 143 i Andra kammaren herrar P. Olsson i Blädinge, E. O. Magnusson i Tumhult, B. Nilsson i Linnås, P. Nilsson i Bonarp, J. P. Jespersson, J. Erlansson, P. O. Lundell, J. Jönsson i Slätåker, P. A. Andersson i Knäppinge och J. Jönsson i Boa.

Herrar Eliassons och Ljunggrens samt herr Bossons m. fl:s motioner *Herrar Eliassons och Ljunggrens samt Bossons m. fl:s motioner.* hava följande lydelse:

»Det är ju ofta så, att gamla lagar och sedvänjor, som i gången tid befunnits fullt lämpliga, i nyare tid med andra förhållanden icke längre äro tillfredsställande. Detta torde man i högsta mån kunna säga om lagar och förhållanden, som röra skydd för jordens alster. Så har det ansetts riktigt att för jordens ägare tillvarataga främsta rätten till »växande gräs, torv eller av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon eller nötter», det vill säga sådant, som för jordägaren hade och ännu har ekonomiskt värde, men när det t. ex. gällde skogsbär, rönnte dessa icke alls något skydd. Vem som helst finge tillägna sig dem, och det är liksom inväxt i folkmedvetandet, att skogsbär äro allmän egendom och icke jordägarens. Som dessa bär förr icke heller hade något egentligt handelsvärde, utan tillvaratogos nästan endast till husbehov, väckte detta förhållande ingen vidare uppmärksamhet. Nu däremot, sedan skogsbären och i synnerhet lingonen blivit en mycket begärlig handelsvara och i följd därav en värdefull inkomstkälla, synnerligen för den mindre jordbrukaren, har förhållandet blivit ett helt annat. Egnahemsägaren och brukaren av den lilla jordarealen med de små inkomstkällorna från det ofta skuldyngda lilla jordbruket finner det högst egendomligt och orättvist, att lagar och sedvänjor skola vara sådana att andra personer, som ofta äro i ekonomiskt avseende bättre lottade än de, kunna under sken av lag och rätt, utan att ens be om lov, tillägna sig deras egendom, ja till och med hota jordägaren, om han söker att göra sin bättre rätt gällande. Därtill kommer, att dessa bärplockare ofta genom slarv och självsvåld trampa ner tillväxande skog, riva ned stängslen, ställa grindarna öppna och sålunda göra skada och ofred för jordägaren. Dessutom är det så, att dessa rovplockare oftast genom tävlan i att komma först riva till sig bären i omoget tillstånd och sålunda

dels skada återväxten, dels även prestera en sämre kvalité till skada för varans värde och anseende på marknaden.

Dessa förhållanden tillsammans hava gjort, att en riktig storm har uppstått ibland de många småbrukarna i nordliga Skåne och sydliga Småland och Halland, vilken resulterat i ett större möte i Hässleholm, besökt av flera hundra småbrukare, där frågan livligt dryftades, resolution antogs och petitioner uppsattes att tillställas ortens representanter i Riksdagens båda kamrar. Om dessa förhållanden kan närslutna bilaga lämna närmare kännedom.

Vid första påseendet kan ju tyckas, som om riktigast vore att strängt hävda äganderätten i denna del och att målet lättast skulle vinnas genom att i strafflagens 24 kap. 3 § införa även ordet skogsbär, eller åtminstone lingon, och att liknande bestämmelse även finge inflyta i den nya jordabalken. Men med hänsyn till de olika lokala förhållandena i vårt vidsträckta land, samt att å större jordkomplexer, ägda av hårda och ogina personer, förbudet kanske skulle föranleda att många skogsbär finge ruttna ned till förlust för både land och folk, anse vi icke att en sådan lagstiftning, som åsyftar generell äganderätt i denna del, skulle vara lycklig. Den i förslaget till ny jordabalk, troligen därför, att frågan flere gånger varit före i Riksdagen, välvilligt föreslagna bestämmelsen: »tager någon olovligen vilt växande bär eller svamp å annans tomtplats eller i hans trädgård eller, mot förbud av ägaren eller den honom företräder, inom ett avstånd därifrån av trehundra meter; straffas med böter», är icke tillfyllestgörande, emedan sällan någon bärväxt förekommer å dessa områden utan i stället å avlägsna skogstrakter. Vi ha däremot tänkt oss ett par andra vägar, som var för sig eller tillsammans skulle kunna leda till åsyftade målet. Den ena vore att liksom vid tillämpning av lagen av den 28 juni 1907 § 1 mom. 1 och 2 om bredden på hjulringar låta de olika landstingen besluta i denna sak var för sig, den andra att varje jordägare finge rätt att vid vite fridlysa en viss areal, t. ex. högst 20 å 40 hektar, varå ingen bärplockning av obehörig finge ske, vilket område då av jordägarna på något sätt skulle inhägnas. Kontrollen över detta skulle lätt och billigt nog kunna skötas av respektive kommunalnämnder. Genom dessa förslag skulle vinnas både skydd för småbrukarens egendom, skogsbären, och även möjlighet hållas öppen för fattigt folk att å de större vidderna tillvarata de skogsbär, som kanske annars skulle gå förlorade.

Då vi sålunda på anförda skäl icke våga framlägga något bestämt förslag till lagändring, som kan tillfredsställa de olika anspråken, utan

frågan nog behöver utredning, vilja vi i stället härmed vördsamt hemställa, att Riksdagen ville besluta i skriyelse till Kungl. Maj:t anhålla om en snar och grundlig utredning i förevarande ärenden och sedan till Riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunna föranledas.»

Den i dessa motioner åberopade bilagan återfinnes såsom bilaga nr 1 till herrar Nilssons och Ekerots motioner.

Det i förevarande motioner berörda spørsmålet om rätten till vilt växande bär har tidigare varit föremål för Riksdagens prövning. Vid 1899 års riksdag föreslog sålunda herr A. Olsson i Tyllered uti en inom Andra kammaren väckt motion, att Riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana ändringar eller tillägg till strafflagen, att därigenom det i denna lag uttalade förbudet mot olovligt tillägnande av t. ex. ollon och nötter jämväl komme att omfatta alla ute å marken växande vilda bär, såsom smultron, hallon, blåbär och lingon m. m. — I sitt över motionen avgivna utlåtande anförde lagutskottet, bland annat, att den enda påföljd, som enligt utskottets uppfattning kunde uppkomma av vilda bärs tillägnande å annans mark, vore skyldighet att ersätta den skada, som kunde hava tillskyndats jordägaren, men att en dylik ersättnings-skyldighet icke torde inträda i andra fall, än då jordägaren genom förbud mot bärplockning å hans mark upphävt den presumtion om samtycke därtill, som eljest enligt den svenska rättsuppfattningen torde få anses föreligga. Vid sådant förhållande kunde utskottet ej förneka, att lagstiftningen icke medförde effektivt skydd mot ingrepp, som kunde äga rum i jordägars rätt. Skadeersättnings-skyldigheten vore nämligen i de flesta fall utan värde, då bärplockning å annans mark huvudsakligen idkades av barn och personer i ytterst svag ekonomisk ställning. Utskottet kunde likväl icke biträda motionärens förslag, då det i vårt land vore regel, att ett tillgodogörande av de vilda bären för jordägaren saknade nämnvärd betydelse. För den fattigare befolkningen däremot kunde dylik bärplockning utgöra en avsevärd inkomstkälla, och ett allmänt förbud mot att plocka vilda bär å annans mark skulle därför kännbart drabba nämnda befolkning, som därigenom betoges ett tillfälle att skaffa sig en välbehörlig inkomst, utan att det kunde sägas, att något allmännare jordägareintresse

*Utskottets
yttrande.*

genom förbudet tillgodosåges. Från nationalekonomisk synpunkt skulle därjämte det ifrågasatta förbudet kunna medföra en beaktansvärd förlust, i ty att de vilda bären skulle därefter å de flesta ställen alldeles icke eller åtminstone i väsentligt mindre utsträckning än nu skedde tillvaratagas. — Utskottets avstyrkande hemställan blev av båda kamrarna bifallen.

Vid 1908 års riksdag förelågo i ämnet två motioner. Den ena, väckt inom Första kammaren av herr T. Troedsson, var av huvudsakligen samma innehåll som den motion, för vilken nyss redogjorts; dock ifrågasattes, att en lagändring skulle avse allenast södra och mellersta delarna av riket. I den andra motionen, som avgavs inom Andra kammaren av herr Bosson, hemställdes, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning på vad sätt, i vilket omfång och på vilka villkor en lag till skydd för skörden av lingon och andra skogsbär kunde åvägbringas. — Jämväl dessa motioner avstyrktes av lagutskottet, som därvid framhöll, bland annat, att den rättsuppfattningen torde vara allmänt utbredd, att jordägarens rätt icke i och för sig uteslöte annan från att tillgodogöra sig ifrågavarande naturalster. Klart vore emellertid, att den, som å annans mark plockade bär, måste iakttaga all möjlig hänsyn för ägarens intressen samt bleve ansvarig för all den skada, som han vid bärplockningen kunde tillfoga ägaren. Det vore blott själva förlusten av bären, som ej ansåges berättiga ägaren till skadeersättning, och i regel torde denna förlust icke vara av avsevärd betydelse för jordägaren. Utskottet framhöll vidare, att det säkerligen endast vore i undantagsfall, som för smärre jordinnehavare bärplockningen kunde vara av den betydelse, att den hade något inflytande på deras ekonomi, varemot ett förbud mot bärplockning å annans mark skulle i många fall synnerligen kännbart drabba just egnahemsinnehavare och över huvud taget den fattigare delen av befolkningen, som därigenom betoges ett tillfälle att skaffa sig en välbehörlig tillökning i sin inkomst. Slutligen upptog utskottet även den av 1899 års utskott framhållna nationalekonomiska synpunkten om betydelsen av de vilda bärens tillvaratagande. Utskottets avstyrkande hemställan blev av kamrarna bifallen, av Första kammaren utan votering och av Andra kammaren med 104 röster mot 36, vilka avgåvos för bifall till herr Bossons motion.

Frågan har sedermera vid lagstiftningsarbetet varit föremål för uppmärksamhet. I den till Kungl. Maj:t den 9 oktober 1909 avlämnade tredje delen av förslaget till ny jordabalk har lagberedningen i 1 kap. (»om fast egendom») under 5 § upptagit en bestämmelse av följande ly-

delse: »Vilt växande bär och svamp äge en var taga å annans mark, där det kan ske utan skada å ägor, dock ej å tomtplats eller i trädgård, ej heller, mot förbud av ägaren eller den honom företräder, inom ett avstånd därifrån av tre hundra meter».

I anslutning till berörda bestämmelse har lagberedningen därjämte föreslagit, att till 24 kap. 3 § strafflagen skulle fogas ett tillägg i syfte att överträdelse av ovannämnda förbud skulle beläggas med straff.

I motiven till det föreslagna stadgandet har lagberedningen anført bland annat:

»Då med avseende å den betydelse, frågan om de vilda bärens tillgodogörande numera vunnit, bestämmelse i ämnet ansetts icke böra saknas i jordabalken, har beredningen sökt förskaffa sig upplysning från olika delar av landet angående den rättsuppfattning, som för närvarande gör sig gällande i frågan. Den sålunda åstadkomna utredningen synes giva vid handen, att den uppfattning, som tillägger en var rätt att på annans mark plocka bär och andra dylika naturalster, kan sägas vara den rådande i vårt land. I de delar av landet, där utmarkerna upptaga stora vidder, är denna uppfattning så gott som enstämmig, men i tätare bebyggda orter synes under senare tid den åskådning hava vunnit insteg bland jordägarne, att de äga förbjuda bärplockning på sin mark.

Att omförmälda, såsom sedvanerättslig betecknade uppfattning skulle utan vidare lagfästas, har icke syntts beredningen vara riktigt. Såsom ovan antytts, har denna uppfattning hämtat sitt berättigande från förhållanden, vilka icke vidare i allmänhet äro för handen. De vilda bären hava erhållit ett värde, som förr var okänt, och om numera jordägaren vill avhålla andra att tillägna sig dem på hans mark, är detta icke utslag av en ogenhet, som icke bör tålas, utan av en i och för sig naturlig önskan att göra sig till godo en ekonomiskt avsevärd avkastning av fastigheten. Och från nationalekonomisk synpunkt torde det vara att antaga, att genom hävdande av jordägarens rätt en väl ordnad export snarare skulle befordras än genom att lämna hela skörden av bär till skövling av den förstkommande.

Å andra sidan har beredningen icke ansett det böra ifrågasättas att alldeles bryta med den hävdvunna uppfattningen och obetingat förbehålla skogsbären åt jordägaren. Att tillerkänna jordägaren en sådan rätt vore så mycket mindre lämpligt, som detta i stort sett komme att ske till förfång för den fattigare delen av befolkningen. Å de stora vidderna, där bären förekomma i överflödande ymnighet, får jordägaren finna sig i att

dela med sig med andra landets inbyggare. Däremot synes det icke obilligt, vare sig att visst område intill hans hemvist lämnas också i detta hänseende fridlyst för närgångenheten eller att honom medgives rätt att förbehålla sig ett visst mindre område, där han är närmast att skörda och där han icke behöver befara att bliva förekommen av andra. Och det är visserligen icke någon undantagslös regel, att jordägaren är den rike, den som tager bären den fattige; enligt vad erfarenheten giver vid handen, inträffar också det motsatta.

På nu antydda uppfattning av de stridiga intressenas ömsesidiga berättigande grundas den bestämmelse, som i förevarande paragraf meddelas. Å själva tomtplatsen med därtill hörande trädgård eller park är det icke främmande medgivet att utan ägarens tillåtelse plocka bär. Därförutom bör det vara jordägaren öppet att genom förbud, som antingen för särskilt fall meddelas eller genom anslag eller annorledes kungöres, utesluta andra från bärplockning inom ett visst område intill gården. Huru stort detta område bör tilltagas är naturligtvis vanskligt att bestämma. Beredningen har ansett ett avstånd av 300 meter från det ovillkorligt fridlysta området kunna vara lämpligt. Där gården är så belägen, att detta mått kan i alla riktningar fullt uttagas, skulle ett område av omkring 27 hektar kunna sålunda förbehållas jordägaren. I de flesta fall torde därigenom vara beredd möjlighet för småbrukare och andra innehavare av mindre lägenheter, för vilka det kan vara av särskild betydelse att skydda bärskörden å egen mark, att bereda sig sådant skydd. Finnas å fastigheten torp eller andra särskilda lägenheter, bör för en var av dessa förbud kunna meddelas av den, som där företräder jordägaren. Ju tätare en trakt är bebyggd, desto mindre omfattande bliva sålunda de områden, som överlämnas åt den fria bärplockningen. Bestämmelsen kommer på detta sätt att naturligt anpassa sig efter förhållandena i olika delar av landet.

Ehuru det ligger i sakens natur, att rätten till bärplockning å annans mark icke medför rätt att därvid opåtalat göra skada, har det synts lämpligt att erinra därom i detta sammanhang. Till skydd mot skada å skogsplantor eller andra ömtåliga växter läres det icke vara jordägaren betaget att av exekutiv myndighet utverka förbud mot beträdande av visst område.»

Enligt 1734 års lag straffades den för stöld, som ur trädgård eller dylikt tillgrep »frukt, örter, bönor, ållon eller nötter». Vad angår den nuvarande bestämmelsen i 24 kap. 3 § strafflagen har densamma, som tillkommit i huvudsaklig överensstämmelse med lagkommitténs och lagbered-

ningens förslag, i avseende å de särskilda slag av jordens alster, som den omfattar, icke undergått någon förändring. Skogsbär hava varken i något av förslagen till strafflag eller sedermera i denna varit upptagna bland vare sig tjuvnads- eller åverkansobjekten och överhuvud taget icke ansetts vara föremål för straffskydd.

Vidare torde böra erinras, att i främmande rätt i allmänhet saknas lagbud i ämnet. På sätt lagberedningen uttalat, torde emellertid få antagas, att de vilda bären äro föremål för jordägarens uteslutande rätt. Undantag bilda Finland, Norge och Schweiz. I Finland föreslogs vid den nya strafflagens genomförande år 1889 ett stadgande om förbud mot plockande av bär å annans mark, men detta förslag avsågs under framhållande av den fattigare befolkningens intresse av att full frihet i förevarande hänseende finge äga rum. I Norge stadgar strafflagen uttryckligen straffrihet för den, som på oinhägnat område plockar vilda bär, med undantag dock för hjortron i de tre nordligaste amten. Den för Schweiz under år 1907 utfärdade civillagen innehåller stadgande om rätt för en var att tillägna sig vilt växande bär. Rättigheten gäller skog och betesmark och är begränsad dels till den omfattning, som i var särskild ort är övlig, dels ock så, att behörig myndighet äger att till skydd för verkställda planteringar eller andra odlingar för särskilda fall meddela förbud mot rättighetens utövande.

Sedan nu förevarande fråga senast förelåg till Riksdagens behandling, har densamma otvivelaktigt inträtt i ett väsentligen förändrat läge. Under det att ännu för icke lång tid tillbaka med full sanning kunde sägas, att tillgodogörandet av de vilda bären för jordägaren i stort sett saknade egentlig betydelse och ej heller i någon vidare omfattning ägde rum, har erfarenheten från den senaste tiden allt klarare ådagalagt, att förhållandena i detta hänseende numera äro helt andra. Uppmärksamheten har i högre grad än förr riktats på skogsbärens, särskilt lingonens, värde, och den ökade användning, dessa bär funnit både inom och utom landet, har åt försäljare av desamma berett en avsevärd och inkomstbringande marknad. Avsättningen har från vissa delar av landet blivit alltmera betydande, och av åtskilliga tecken att döma kan densamma förväntas bliva ytterligare ökad. Frågan äger sålunda icke allenast en vida större betydelse än förr ur den enskilda hushållningens synpunkt, utan den har därjämte erhållit en ganska vittgående nationalekonomisk innebörd. Redan på denna grund torde densamma vara förtjänt av statsmakternas allvarliga beaktande.

I vårt land har den rådande uppfattningen förr tämligen enstämmigt varit den, att de vilt växande bären utgjorde sådana naturalster, vilka envar ägde att tillgodogöra sig. Den av lagberedningen åstadkomna utredningen och än mer de nu föreliggande motionerna samt däri åberopade uttalanden och petitioner utvisa emellertid noggsamt, att nämnda uppfattning, åtminstone i de sydligare delarna av landet, där skogsbären tilläggas ett jämförelsevis högre värde, är på väg att förändras i riktning mot ett starkare hävdande av jordägarens anspråk på att skogsbären tillkomma honom i likhet med andra alster av hans jord, samt att han fördenskull bör äga att utan intrång av andra tillgodogöra sig densamma. Gentemot detta jordägarens intresse ställer sig den hittills härskande uppfattningen allt mer och mer såsom en motsats. Denna motsättning i intressen har blivit skärpt i samma mån som tillgodogörandet och försäljningen av skogsbären blivit ett betydelsefullt och lönande förvärv. Särskilt sedan sammanslutningar bildats för export av lingon och jämväl enskilda företagare börjat i stor skala uppköpa skogsbär, har bärplockningen för ett stort antal personer givit en god och jämförelsevis lätt förvärvad inkomst. För de jordägare, vilka själva vilja tillgodogöra sig bären å sin mark, hava härigenom uppstått allvarliga hinder och svårigheter att göra detta, så mycket mera, som de själva vid tiden för bärplockningen äro sysselsatta med sädesskördens inbärgande och därför lätt bliva i fråga om bärskörden förekomna av andra. Särskilt torde detta gälla en stor del smärre jordägare, för vilka bär- och i all synnerhet lingonskörden representerar ett jämförelsevis större värde. Härtill kommer, att genom det sätt, varpå bärplockningen mången gång bedrives, obehag och skada av olika slag förorsakas. De uttalanden, som bifogats motionerna, bära noggsamt vittne härom, och även eljest har från skilda delar av landet försports klagan häröver. Ej minst har denna klagan riktat sig emot den åverkan, som vid bärplockning av nu antydda slag mången gång övas på skogen, och den fara, som särskilt uppstår för skogssådd eller skogsplantering, som verkställes å marker, där skogsbär finnas.

Vid nyss antydda förhållanden ligger det nära, att en stark misstämning kan uppkomma mellan å ena sidan jordägarna eller jordinnehavarna och å andra sidan dem, som vilja plocka bären å deras ägor samt därvid allenast förmena sig vara i sin goda rätt. Konkurrensen om bären antager former, vilka icke kunna anses förenliga med god ordning. Förhållandena kunna, såsom en del av de anförda exemplen giva vid handen, bliva hart när olidliga. -- Det må slutligen ej heller förbises, att denna konkurrens framkallar en tävlan att först eller i största mängd komma åt

bären, vilken kan verka förstörande för ett rätt ekonomiskt tillgodogörande av denna inkomstkälla.

Utskottet har genom vad sålunda anförts funnit det ådagalagt, att denna frågas ordnande på lagstiftningens väg är en angelägenhet av obestriddlig vikt, för vilken Riksdagen ej bör underlåta att nu påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

Vid övervägande av de åtgärder, som härvid böra ifrågakomma, har utskottet icke ansett sig kunna förorda en omedelbar ändring i strafflagens 24 kap. sådan, som föreslagits av herrar Nilsson och Ekerot. Det torde till en början vara omöjligt att utan vidare införa ett straffskydd mot tagande å annans mark av skogsbär i allmänhet; detta skulle utan tvivel komma i alltför stark strid mot den ännu gällande uppfattningen om det lovliga i att tillgodogöra sig särskilt vissa slag av dylika bär. För stora delar av vårt land skulle dessutom en dylik straffbestämmelse visa sig hart när omöjlig att genomföra, och, om den det kunde, verka stor och väsentlig skada. Tvivelaktigt kan väl ock vara, vilka bär såsom fallande under beteckningen »skogsbär» skulle vara inbegripna under ett dylikt straffskydd. Men för öfrigt synes utskottet frågan icke kunna lösas allenast genom införande av en straffbestämmelse. På sätt lagberedningen i sitt ovan återgivna uttalande framhållit, torde grundvalen för en lagstiftning i detta ämne böra utgöras av civilrättsliga lagbud, till vilka därefter för beredande av erforderlig effektivitet en straffbestämmelse kunde anknytas.

Det av lagberedningen utarbetade förslaget torde emellertid, även om vad som föreslagits under vissa förhållanden kunde vara lämpligt, icke, med den utveckling förhållandena tagit, vara ägnat att för ägare eller innehavare av marker, där skogsbär växa, medföra det skydd mot ett obehörigt borttagande av dessa bär, vartill de kunna vara berättigade. Mycket ofta torde dessa marker, även å egendommar av mindre omfattning, vara belägna så långt från själva gården, att ett fridlyst område av den omfattning lagberedningen föreslår icke skulle i detta hänseende vara av någon större betydelse. Huruvida en rätt bör stadgas för jordägarna att utan avseende på belägenheten för bärplockning av allmänheten fridlysa visst område å sin egendom, på sätt i herrar Eliassons och Ljunggrens samt Bossons m. fl.:s motioner ifrågasättes, eller i annan dylik form, lärer böra bliva föremål för undersökning. Likaså lärer vid undersökningen böra övervägas, huruvida, på sätt i nyssberörda motioner antydes, å lokala myndigheter må kunna uppdragas att för vissa orter efter förefallande behov, inom i lagen medgivna gränser, meddela bestämmelser.

Överhuvudtaget är det icke möjligt att i frågans nuvarande läge angiva det eller de sätt för dess lösning, som framför andra böra sökas, utan lär det kunna framgå först efter omsorgsfull prövning såväl av de förslag, som redan föreligga, som av de uppslag, vartill den senaste tidens erfarenhet kan föranleda.

Vad som vid en dylik lösning särskilt framträder såsom förorsakande svårigheter äro de högst olikartade förhållanden, som i detta hänseende råda inom skilda landsdelar. Under det att behovet av en lagstiftning i detta ämne i södra och mellersta delarna av vårt land gjort sig mer eller mindre starkt gällande, torde för de nordligare trakterna, i all synnerhet de tre nordligaste länen, ett motsvarande behov knappast förefinnas. Men även i övriga delar av landet lära förhållandena vara ganska olika på olika orter. Härtill måste uppenbarligen vid den undersökning, som anordnas, tagas nödig hänsyn, så att den blivande lagstiftningen bliver anpassad efter olika traktens olika förhållanden och behov samt icke på något håll sträcket längre, än nödvändigheten kräver.

Enligt utskottets mening bör nämligen såsom ett allmänt önskemål uppställas, att lagstiftningen — på samma gång den söker åt jordägarna bevara den rätt att tillgodogöra sig de å hans mark växande skogsbären, som skäligen böra anses tillkomma honom och avlägsna de olägenheter, den nuvarande obegränsade friheten i förevarande hänseende visat sig medföra — måtte, allt framgent, särskilt med hänsyn till den fattigare befolkningens behov, där det kan medgivas utan större förfång för jordägaren, bibehålla den möjlighet att tillvarataga vilt växande bär å annans mark, som av ålder ansetts tillkomma en var. Med hänsyn härtill bör enligt utskottets mening särskild varsamhet iakttagas vid införande av nya bestämmelser på förevarande område.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1:o) att den i herrar Nilssons och Ekerots i ämnet väckta motioner föreslagna ändringen av 24 kap. § 3 strafflagen icke måtte av Riksdagen bifallas; samt

2:o) att Riksdagen, i anledning av förenämnda samt av herrar Eliassons m. fl. och Bossons m. fl. motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning ägare och innehavare av jord må kunna beredas skydd mot tillägnande av

a deras mark växande vilda bär, samt därefter för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Stockholm den 13 mars 1913.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservationer:

dels av herr *Dahl* mot vissa delar av motiveringen;

dels av herr *Lindhagen*, som anfört:

»Hos lagutskottet har i förevarande ämne företetts två petitioner, undertecknade av sammanlagt 8,228 jordbrukare inom Jönköpings och Kristianstads län.

Ingressen till petitionslistorna från Jönköpings län är avfattad i enlighet med en vid sammanträde i Värnamo den 25 januari 1913 fattad resolution och lyder sålunda:

»Då vi, som inneha sådan mark, vars avkastning till stor del är vilda bär, icke åtnjuta den fördelen att själva i främsta rummet få disponera över denna produkt eller med lagens hjälp förmå skydda vår egendom utan årligen få bevitna, hurusom främmande personer bortplocka våra bär, förstöra lingonriset, trampa ned skogsplantor samt riva ned gärdesgårdar, så kunna vi icke längre stillatigande finna oss i detta förhållande, utan vilja vi härmed göra en vördeam hemställan till samtliga herrar riksdagsmän inom Jönköpings län att arbeta för åstadkommande av en lag, som skyddar jordägarens rätt till all avkastning av den egendom, för vilken han betalar skatter, övriga utskylder och räntor.»

Ingressen till petitionen från Kristianstads län innehåller bland annat ett återgivande av en vid sammanträde den 3 december 1912 i Hässleholm med över trehundra lantmän antagen resolution av följande lydelse:

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 9 saml. 17 häft. (Nr 18.)

»Då vi, som i den karga skogsbygden inncha sådan mark, vars enda avkastning är vilda bär, icke åtnjuta den fördelen att själva i främsta rummet få disponera över denna produkt eller med lagens hjälp förmå skydda vår egendom, utan årligen få bevittna, hurusom utomstående och främmande personer bortplocka våra bär, förstöra lingonriset, trampa ner skogsplantor, riva ned gärdsgårdar samt genom hån och brutalitet förolämpa markägaren, ifall han på något sätt vill göra min av att försvara sin rätt, så kunna vi icke längre stillaktigande finna oss i detta vidriga rättsförhållande utan vilja härmed göra en värdsam hemställan, i främsta rummet till Kristianstads läns landshövding och i övrigt till samtliga herrar riksdagsmän inom länet, att göra vad som göras kan för att åstadkomma rättvisa i denna sak och att med kraft arbeta för en lag, som skyddar jordägarens rätt till avkastning av den egendom, för vilken han betalar skatter, övriga utskylder och räntor.»

Då det kan vara av intresse att erfara hur stor areal mark de särskilda undertecknarne av petitionslistorna innehava, har lagutskottets kansli på min begäran benäget gjort följande sammanfattning av petitionernas uppgifter i detta avseende:

		T. o. m. 2 har	Över 2 t. o. m. 6 har	Över 6 t. o. m. 12 har	Över 12 t. o. m. 20 har	Över 20 har	T. o. m. 1/32 mtl	Över 1/32 t. o. m. 1/16 mtl	Över 1/16 t. o. m. 1/8 mtl	Över 1/8 t. o. m. 1/4 mtl	Över 1/4 mtl	Ej uppgiven areal i hem- mansdel	Summa.
<i>Jönköpings län.</i>													
Tveta	härad	2	61	128	76	81	1	7	38	63	45	9	511
Vista	>	—	10	32	29	17	—	—	—	—	—	37	125
Mo	>	6	150	40	5	—	1	6	42	13	6	—	269
Norra Vedbo	>	—	12	40	25	15	—	—	—	—	1	1	94
Södra Vedbo	>	14	122	128	38	29	—	—	—	—	—	5	336
Östra	>	—	16	51	50	45	—	—	—	—	2	—	164
Västra	>	4	175	214	39	28	4	16	44	41	11	47	623
Östbo	>	27	243	234	77	18	7	15	73	63	16	50	823
Västbo	>	276	676	113	24	24	3	8	43	79	11	188	1,445
Summa		329	1,465	980	363	257	16	52	240	259	92	337	4,390
<i>Kristianstads län.</i>													
(Listorna äro gemensamma för hela länet.)													
Summa		424	1,429	1,038	433	269	11	12	9	9	4	200	3,838
Summa summarum		753	2,894	2,018	796	526	27	64	249	268	96	537	8,228

Dessa petitioner synas oavvisligt ådagalägga, att nyare tider på åtskilliga orter medfört förändrade förhållanden, som påkalla ett övervägande, huruvida ej en modifikation av gällande lagstiftning rörande tillgodogörande af skogsbär bör komma till stånd. Lagberedningen har i sitt förslag till ny jordabalk (tredje delen 1 kap. 5 § samt föreslaget tillägg till 24 kap. 3 § strafflagen) efter ingående undersökning av omständigheterna kommit till enahanda resultat.

Såsom lagberedningen erinrat, saknas i främmande rätt lagbud i ämnet, varför det finge antagas, att jämväl de vilda bären vore föremål för jordägarens uteslutande rätt. Undantag bilda Finland, Norge och Schweiz. I det sistnämnda landet äger en var tillägna sig vilt växande bär, dock endast å skog och betesmark, och rättigheten är dessutom begränsad dels till den omfattning, som å varje särskild ort är övlig, dels ock så, att behörig myndighet äger att till skydd för verkställda planteringar eller andra odlingar för särskilda fall meddela förbud mot rättighetens utövande.

Enligt svensk rätt är det förbjudet att å annans skog eller mark olovligen taga »växande gräs, torv eller av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon eller nötter», ävensom vindfälle eller annat sådant, som ej till bruk upphugget eller berett är. I 24 kap. 3 och 4 §§ strafflagen stadgas nämligen straff för sådant förfarande. Strafflagens skydd omfattar således icke vilt växande blommor, örter, bär eller svamp, vilka naturalster således det står en var öppet att tillgodogöra sig. Det enda hinder, som däremot kan resas, är förbudet vid äventyr av straffpåföljd enligt 11 § av nämnda kapitel att taga »olovlig väg eller gångstig över annans tomt, åker, äng, plantering eller andra ägor, vilka därav kunna skadas». Eljest är beträdande av annans mark icke någon förment.

Det är helt naturligt och förklarligt, att sådana länder som Sverige, Norge och Finland med sina vidsträckta vildmarker och glesa befolkning av gammalt lämnat bärplockningen öppen för alla. Dessa bär bliva icke tillgodogjorda eljest, ingen lider intrång därigenom, och under sådana förhållanden framstår det så mycket mer tilltalande att kunna sålunda bereda den icke jordbesittande befolkningen denna lilla förmån. Lagberedningen förklarar saken på det sättet, att en fastighet bildar icke ett rättsligt avstängt område, inom vilket en främmande icke får träda och vars naturalster han icke får röra; endast när därigenom ägarens verkliga intressen förnärmas är det otillåtet.

Den nya tiden med dess ökade samfärdsel och industrialisering har

dock även i Sverige särskilt i mera befolkade och med kommunikationer försedda orter uppenbarligen framkallat en förändring i de gamla förhållandena. Detta ligger ock i sakens natur. Om det nu verkligen förhåller sig så, att de gamla patriarkaliska förhållandena jämväl på detta område mångenstädes icke vidare äro någon verklighet, kan det ej vara riktigt att söka i inbillningen fortfarande fasthålla dem, oaktat de icke längre förefinnas.

Det är ett faktum, att lingonen erhållit ett betydande marknadsvärde i följd av den utländska efterfrågan på desamma. Vidare har insikten om nyttan att tillgodogöra sig skogsbären i de enskilda hushållen inom landet gjort betydande framsteg på de senare tiderna. Båda dessa samverkande orsaker göra sig särskilt gällande på orter inom södra delarna av riket, där samfärdsel och avsättningsmöjligheter äro gynnsamma för bärens exploatering. Äro därtill i orter för bärens förekomst befolkningen någorlunda talrik och de olika jordegendomarerna av jämförelsevis liten omfattning, uppstår lätt en mördande konkurrens om bären, och därmed följer också lätt en rovplockning, som varken avvaktar bärens tillbörliga mognad eller tar hänsyn till omtanke om återväxten.

Under ett sådant tillstånd av anarki inträder nödvändighet för lagstiftningen att reglera konkurrensen. Man kan icke säga att detta blir ett intrång i allmän egendom, såsom det ofta uttryckes, ty skogsbären äro för närvarande icke allmän egendom, utan ingens egendom. Det är en stor skillnad på dessa två saker. Allmän egendom tillhör alla på det sättet, att ingen enskild får sätta sig i besittning av densamma, utan den förvaltas för allas gemensamma räkning. Vad som däremot ej tillhör någon och således ej heller det allmänna, är däremot upplåtet för vem som helst att göra till sitt eget genom egenmäktigt besittningstagande. Det är nävrätten, som här är avgörande, och dess uppgift är att godtyckligt förvandla till enskild egendom vad som ej tillhör någon.

Givetvis måste lagstiftningen härvid gå synnerligen varsamt till väga och begränsa sig till ett inskridande endast där ett uppenbart behov blivit ådagalagt. Lagberedningens förslag är tydligen prägladt av en sådan varsamhet. Förslaget lyder: »Vilt växande bär och svamp äge en var taga å annans mark, där det kan ske utan skada å ägor, dock ej å tomtplats eller i trädgård, ej heller, mot förbud av ägaren eller den honom företräder, inom ett avstånd därifrån av trehundra meter». Detta förslag är avsett att vara en rikslagstiftning och kan måhända passa såsom sådan. Förbud att plocka bär å tomtplats eller i trädgård är säkerligen redan ge-

nomfört i rättsmedvetandet. Bestämmelsen om de trehundra meterna skulle kanske ej heller principiellt sett i någon avsevärd mån leda till intrång i rimliga plägseder. Men på detta sätt regleras knappast det verkliga behovet. Det måste tagas mera hänsyn till olika orters sedvänjor och behov och de lokala förhållandena på varje ort. Ett sådant ögonmärke synes den schweiziska lagstiftningen inriktat sig på.

Ur principiell synpunkt vore det riktigt att förbehålla bärplockningen åt ägaren av marken eller den honom företräder och därutöver åt alla mindre bemedlade. De bemedlade åter borde uteslutas från laglig rätt till bärplockning å annans mark. Någon sådan hänsyn tages icke alls för närvarande. Ingenting är vanligare än att förmögna jordägare och andra i orten bosatta bemedlade personer med familjer skynda sig att plocka bort lingonen på annans mark till förfång för ägaren, han må vara välbärgad eller icke, eller för en större jordägares fattiga underhållande. Sådana familjer hafva också ofta bättre tid att passa på än de obemedlade, som måste mera oavbrutet ligga i sitt arbete. På platser, där sommar-gäster från städerna ha sina sommarnöjen eller annorledes samla sig, är det ett vanligt septembernöje att begiva sig man ur huse och översvämma ortens lingonmarker. Själv har jag mångfaldiga gånger varit med på dylika strövtåg.

En annan begränsning, som med fog kan ifrågasättas, är att förbehålla bärplockningen på en ort åt ortsbefolkningen. Det kan icke vara riktigt och väcker synnerligen ond blod, när, såsom ofta sker, främmande, med begagnande av de olika fortskaffningsmedel, som nu stå till buds, komma från avlägsna trakter och göra intrång på kända lingonmarker.

En annan företeelse, som i detta fall börjar på ett olyckligt sätt här och var framträda, är ett motsatsförhållande mellan industriarbetarna och småbrukarebefolkningen. Från de många uppväxande smärre industri-orterna gör sig en förklarlig men ingalunda alltid försvarlig önskan gällande att få konkurrera även med småbrukarna om lingonen på de senares mark. Detta leder lätt till tvistigheter och ovilja mellan dessa två samhällsklasser, som dock böra förstå och bistå varandra. Med fog kan göras gällande, att småbrukarna, såsom ifrågasattes i samband med nedsättning av sockerpriset, få finna sig i att rätta sig något i sin odling efter nya förhållanden till förmån för industribefolkningens befogade anspråk på billiga livsmedel. Men å andra sidan kunna småbrukarna med lika fog göra gällande, att de i sin strävsamma kamp för tillvaron böra äga företrädesrätt även till de lingon, som växa på deras mark. Industrierbetarnas strä-

vanden till bättre ekonomiska förhållanden böra givetvis inrikta sig på andra uppgifter än att söka på detta sätt skaffa sig en tillfällig fördel på bekostnad av småbrukarna. I allmänhet skulle man dessutom kunna säga, att invånarna i städer och stadsliknande samhällen böra räknas till sådana främmande personer, som med fog kunna avvisas från landsbygdens bärmarker, i de fall att eljest i följd av konkurrens stridigheter och ovilja framkallas å ömse sidor.

Skall ett ingripande från lagstiftningen komma till stånd, bör detta vara varsamt även i det avseende, att en begränsning i bärplockningen endast omfattar sådana bär, vilkas skördande givit anledning till de överklagade missförhållandena. Såvitt utredningen givit vid handen, gäller det för närvarande endast lingonen, och det synes därför vara riktigt att företrädesvis endast lingonplockningen något ordnas av en eventuell lagstiftning.

Av denna framställning framgår slutligen, att lagstiftningen ej lämpligen kan annat än till möjligen någon obetydlig del bliva en rikslagsstiftning utan bör träda i kraft endast där behov föreligger. Prövningen av ett sådant behov synes därför lämpligen böra överlämnas åt någon ortsmyndighet. Svårigheter möta att här träffa det rätta valet av myndighet, och jag tillåter mig att härvid uttala den uppfattningen, att landstingen, som ibland föreslås, torde vara mindre väl lämpade att öfvertaga beslutanderätten i detta fall.

På grund av hvad sålunda anförts hemställer jag,

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med behandlingen av lagberedningens förslag i ämnet eller därförinnan taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning särskilt smärre jordbrukare må i de trakter, företrädesvis inom södra delarna av riket, där sådant av nya förhållanden finnes erforderligt, tillförsäkras företrädesrätt till de å deras mark växande vilda skogsbär, synnerligast lingon, gentemot främmande bärplockare, som med mindre rätt kunna anses befogade att tillägnas sig desamma.»

dels och av herr *Persson* i Norrköping, som anförde:

»Såsom utskottet framhållit, har den i vårt land intill senaste tid allmänt gängse uppfattningen om rätten till vilt växande bär varit den, att

dylika bär kunnat av en var opåtalt tillvaratagas. Då utskottet nu funnit sig böra frånträda sin tidigare, på nämnda uppfattning grundade ståndpunkt i föreliggande fråga, har såsom skäl härför i första hand anförts, att i sammanhang med bärens ökade ekonomiska betydelse den allmänna rättsuppfattningen skulle hava förändrats till förmån för jordägares anspråk på att tillerkännas rätten till bären å hans mark. Till styrkande av den omkastning, som sålunda förmenas hava ägt rum i det allmänna tänkesättet, hänvisar utskottet till såväl den av lagberedningen åstadkomna utredningen i ämnet som — och i än högre grad — de nu föreliggande motionerna och i dem åberopade uttalanden och petitioner. Beträffande förstnämnda utredning har emellertid lagberedningen funnit, att den uppfattning, som tillägger en var rätt att å annans mark plocka bär, fortfarande kan sägas vara den rådande i landet. Undantag från regeln förekommer endast i tätare bebyggda orter, där, såsom det heter i lagberedningens motiv, den åskådning under senare tid synes hava vunnit insteg bland *jordägarna*, att de äga förbjuda bärplockning på sin mark. — Vad vidare angår ifrågasvarande motioner och petitioner, har ju visserligen i dem uppfattningen om jordägarens uteslutande rätt till bären erhållit nog så starka uttryck. Härvid må emellertid anmärkas, att undertecknarna av petitionerna särskilt angivas vara till övervägande del jordägare. De personer, som åberopas såsom vittnen, äro följaktligen i själva verket parter i målet, och deras omdöme lärer icke kunna tillerkännas avgörande vitsord, då det gäller att bedöma, huruvida det *allmänna* rättsmedvetandet undergått en så fullständig förändring, som man velat göra gällande till stöd för införande av förbuds- och straffbestämmelser på ett område, där hittills full frihet varit rådande.

Genom det av lagberedningen utarbetade förslaget, för vilket i utlåtandet redogöres, skulle i begränsad omfattning skydd kunna beredas för skogsbären. Å den del av ägorna, som äro belägna närmast intill jordägarens hemvist, skulle denna enligt förslaget vara fredad för närgångenhet och störande besök från främmande bärplockares sida. Den föreslagna bestämmelsen skulle ock för mindre jordägare — småbrukare och egnehemsinnehavare — bereda ett bärskydd, som för dem i det övervägande antalet fall skulle vara fullt tillräckligt. De stora jordarealerna lämnas däremot fortfarande fria. Vid en lagstiftning efter denna princip kan man naturligen giva det skyddade området större eller mindre omfattning, allt efter vad behovet anses kräva, och det av lagberedningen angivna måttet för skyddsområdet behöver därför icke anses vara det enda, som kan ifrågakomma, om förslaget skulle komma att läggas till grund för lagstiftning i

ämnet. Men den i förslaget uttalade principen, att skogsbären fortfarande böra i allmänhet såsom nu vara fri tillhörighet för en var och blott i begränsad omfattning skyddas för jordinnehavarens räkning, är efter min uppfattning riktig. Den av lagberedningen anvisade vägen för frågans lösning synes mig också vara den enda, som kan anlitas, därest man icke vill bestämma sig för att i den ena eller andra formen stadga allmänna förbud mot den fria bärplockningen. Utskottet har emellertid icke ansett förslaget erbjuda tillräckligt skydd för jordägarna och sålunda förordat mer vittgående lagstiftningsåtgärder. Visserligen har utskottet härvid icke yttrat sig i lika bestämd form som motionärerna, i det att utskottet dels från ett eventuellt förbud velat undantaga vissa landsdelar, där ett sådant förbud ej skulle kunna upprätthållas, och dels gjort vissa modifierande uttalanden, såsom att med hänsyn till den fattigare befolkningens behov den hittillsvarande friheten bör bibehållas, där det kan ske utan »större förfång» för jordägaren och ej strider mot den rätt till bären, som »skäligen bör anses tillkomma» denne. Dessa obestämda uttalanden utgöra ett stöd för min uppfattning, att det förevarande jordägareintresset ingalunda uppbäres av en allmän och stark rättsuppfattning. De ställa därjämte det av utskottet förordade lagstiftningsarbetet på en osäker och efter min mening ohållbar grund. Det förbud, som med skrivelseförslaget åsyftas, och de straffbestämmelser, som därmed måste följa, komma att drabba den fattiga befolkningen och föranleda straff för ett förfarande, som det allmänna rättsmedvetandet näppeligen någonsin kommer att stämpla såsom brottsligt. Med den omfattning, utskottet givit åt sitt förslag, har jag därför icke kunnat biträda detsamma.

Övriga för skrivelsen anförda skäl synas mig ej heller vägande. Om, såsom i vissa av de föreliggande framställningarna med tvivelsutan ganska stor överdrift framhålles, den ökade bärplockningen medfört allvarliga oordningar, lärer väl gällande lagstiftning innefatta tillräckliga korrektiv mot dessa såväl som liknande missförhållanden. — Mot skada å skogssådd och skogsplanteringar kan jordägaren, på sätt lagberedningen påvisat, redan nu skydda sig genom att utverka förbud mot beträdande av visst område.

Då frågan genom lagberedningens förslag redan är beroende av Kungl. Maj:ts prövning och jag icke kan biträda en framställning i den riktning, motionerna och även utskottets utlåtande utmärka, får jag hemställa,

att samtliga i ämnet väckta motioner måtte av Riksdagen avslås.»